

EPISTOLA XXVIII¹.

Domino dilectissimo, et cultu sincerissimo charitatis obsequendo atque amplectendo fratri et compresbytero HIERONYMO AUGUSTINUS.

Augustinus Hieronymo, de nova post LXX. Veteris Testamenti versione, deque Petro reprehenso a Paulo ad Galat. II expostulans de suscepto hinc patrocínio mendacii officiosi.

I. NUNQUAM æque quisquam tam facie cuilibet innotuit, quam mihi tuorum in Domino studiorum quieta, læta, et vere exercitatio liberalis. Quanquam ergo percipiam omnino te nosse, tamen exiguum quiddam tui minus habeo, præsentiam videlicet corporis: quam ipsam etiam postea quam te beatissimus nunc episcopus, tunc vero jam episcopatu dignus, frater Alypius vidit, remeansque a me visus est, negare non possus magna ex parte mihi esse relatu ejus impressam: et ante reditum, cum te ille ibi videbat, ego videbam, sed oculis ejus. Non enim animo me atque illum, sed corpore duos, qui noverit, dixerit, concordia duntaxat et familiaritate fidissima, non meritis quibus ille antecellit. Quia ergo me primitus communionem spiritus, quo in unum nectimur, deinde illius ex ore jam diligis; nequaquam impudenter quasi aliquis ignotus commendo germanitati tuæ fratrem Profuturum (8), quem nostris conatibus deinde adjutorio tuo vere profuturum speramus; nisi forte quod talis est, ut ipse tibi per eum fiam, commendatior, quam ille per me. Hactenus fortasse scribere debuerim, si esse vellem epistolarum solemniū

¹ Alias VIII, quæ autem XVIII erat, nunc CLXVI. — Scripta anno 394 aut 395.

more contentus: sed scatet animus in loquelas communicandas tecum de studiis nostris, quæ habemus in Christo Jesu Domino nostro: qui nobis multas utilitates et viatica quædam demonstrati a se itineris, etiam per tuam charitatem non mediocriter ministrare dignatur.

II. Petimus ergo, et nobiscum petit omnis Africanarum ecclesiarum studiosa societas, ut interpretandis eorum libris, qui græce Scripturas nostras quam optime tractaverunt, curam atque operam impendere non graveris. Potes enim efficere, ut nos quoque habeamus tales illos viros, et unum potissimum, quem tu libentius in tuis litteris sonas. De vertendis autem in latinam linguam sanctis litteris canonicis laborare te nollem, nisi eo modo quo Job interpretatus es; ut signis adhibitis quid inter hanc tuam et Septuaginta, quorum est gravissima auctoritas, interpretationem distet, appareat. Satis autem nequeo mirari, si aliquid adhuc in Hebræis exemplaribus invenitur, quod tot interpretes illius linguæ peritissimos fugerit. Omitto enim Septuaginta, de quorum vel consilii vel spiritus majore concordia, quam si unus homo esset non audeo in aliquam partem certam ferre sententiam, nisi quod eis præminentem auctoritatem in hoc munere sine controversia tribuendam existimo. Illi me plus movent, qui cum posteriores interpretarentur, et verborum locutionumque Hebræarum viam¹ atque regulas mordicus, ut fertur, tenerent, non solum inter se non consenserunt, sed etiam reliquerunt multa, quæ tanto post eruenda et prodenda remanerent. Et aut obscura sunt, aut manifesta. Si enim obscura sunt, te quoque in eis falli potuisse creditur: si manifesta, illos in eis falli potuisse non creditur. Hujus igitur rei pro tua charitate, expositis causis, certum me facias obsecraverim.

¹ Forte vim.

III. Legi etiam quædam scripta, quæ tua dicerentur, in Epistolas apostoli Pauli, quarum ad Galatas, cum enodare velles, venit in manus locus ille, quo apostolus Petrus a perniciosa simulatione revocatur. Ibi patrocinium mendacii susceptum esse vel abs te tali viro, vel a quopiam, si alius illa scripsit, fateor, non mediocriter doleo, donec refellantur (si forte refelli possunt) ea quæ me movent. Mihi enim videtur exitiosissime credi aliquod in Libris sanctis haberi mendacium; id est, eos homines, per quos nobis illa Scriptura ministrata est atque conscripta, aliquid in libris suis fuisse mentitos. Alia quippe quæstio est, sit ne aliquando mentiri viri boni et alia quæstio est, utrum scriptorem sanctarum Scripturarum mentiri oportuerit: imo vero non alia, sed nulla quæstio est. Admisso enim semel in tantum auctoritatis fastigium officioso aliquo mendacio, nulla illorum librorum particula remanebit, quæ non ut cuique videbitur vel ad mores difficilis, vel ad fidem incredibilis, eadem perniciosissima regula ad mentientis auctoris consilium officiumque referatur.

IV. Si enim mentiebatur apostolus Paulus cum apostolum Petrum objurgans diceret; « Si tu cum sis Judæus, » gentiliter et non judaïce vivis, quemadmodum gentes » cogis judaizare¹? » et recte illi videbatur Petrus fecisse, quem non recte fecisse et dixit et scripsit, ut quasi animos tumultuantium deliniret: quid respondebimus, cum exurrexerint perversi homines, prohibentes nuptias, quos futuros ipse prænuntiavit, et dixerint totum illud, quod idem Apostolus de matrimoniorum jure firmando locutus est², propter homines, qui dilectione conjugum tumultuari poterant, fuisse mentitum: scilicet non quod hoc senserit, sed ut illorum placaretur adversitas? non opus est multa commemorare. Possunt enim videri etiam

¹ Gal. ii, 14. — ² 1 Tim. iv, 30 et 1 Cor. vii, 10.

de laudibus Dei esse officiosa mendacia, ut apud homines pigriores dilectio ejus ardescat: atque ita nusquam certa erit in libris sanctis castæ veritatis auctoritas. Nonne attendimus, eundem Apostolum cum ingenti cura commendandæ veritatis dicere: « Si autem Christus non resurrexit » inanis est prædicatio nostra; inanis est et fides vestra. » Invenimur autem et falsi teste Dei: quia testimonium » diximus adversus Deum, quod suscitavit Christum, » quem non suscitavit¹. » Si quis huic diceret: Quid in hoc mendacio perhorrescis, cum id dixeris, quod etiamsi falsum sit, ad ludem Dei maxime pertinet? Nonne hujus detestatus insaniam, quibus posset verbis et significationibus, in lucem penetralia sui cordis aperriret, clamans non minore aut fortasse etiam majore scelere in Deo laudari falsitatem, quam vituperari veritatem? Agendum est igitur, ut ad cognitionem divinarum Scripturarum talis homo accedat, qui de sanctis libris tam sancte et veraciter existimet, ut nolit aliqua eorum parte delectari per officiosa mendacia, potiusque id, quod non intelligit, transeat, quam cor suum præferat illi veritati. Profecto enim cum hoc dicit, credi sibi expetit, et id agit, ut divinarum Scripturarum auctoritatibus non credamus.

V. Et ego quidem qualibuscumque viribus, quas Dominus suggerit, omnia illa testimonia, quæ adhibita sunt astruendæ utilitati mendacii, aliter oportere intelligi ostenderem, ut ubique eorum firma veritas doceretur. Quam enim testimonia mendacia esse non debent, tam non debent favere mendacio. Sed hoc intelligentiæ relinquere tuæ. Admota enim lectioni diligentiori consideratione, multo id fortasse facilius videbis quam ego. Ad hanc autem considerationem coget te pietas, qua cognoscis fluctuare auctoritatem Scripturarum divinarum, ut in

¹ 1 Cor. xv, 14.

eis quod vult quisque credat, **quod non vult non credat**, si semel fuerit persuasum aliqua illos viros, per quos nobis hæc ministrata sunt in **Scripturis** suis officiose potuisse mentiri. Nisi forte regulas quasdam daturus es, quibus noverimus, ubi oporteat **mentiri**, ubi non oporteat. Quod si fieri potest, **nullo** modo mendacibus dubiisque rationibus id explices, **quæso**; nec me onerosum aut impudentem iudices, **per** humanitatem veracissimam Domini nostri. Nam, **ut non** dicam nulla, certe non magna culpa meus error **veritati** favet, si recte in te potest veritas favere mendacio.

VI. Multa alia cum sincerissimo corde tuo loqui cuperem, et de Christiano studio **conferre**: sed huic desiderio meo nulla epistola satis est. **Uberius** id ipsum possum per fratrem, quem miscendum et **alendum** dulcibus atque utilibus sermocinationibus tuis **misisse** me gaudeo. Et tamen, quantum vellem, nec **ipse** (quod pace ejus dixerim) forsitan capit: quanquam **nihilo** me illi prætulim. Ego enim me fateor tui **capacior**: sed ipsum video fieri plenior, quo me sine **dubitatione** antecellit: et postea quam redierit, quod **Domino** **adjuvante** prosperatum iri spero, cum ejus pectoris abs te **cumulati** particeps fuero, non est impleturus, quod in **me** **adhuc** vacuum erit atque avidum sensuum tuorum. Ita **fiet** ut et ego etiam tunc egentior sim, ille copiosior. **Sane idem** frater aliqua scripta nostra fert secum: quibus **legendis**, si dignationem adhibueris, etiam sinceram atque **fraternam** severitatem adhibeas, **quæso**. Non enim **aliter** **intelligo** quod scriptum est: « Emendabit me justus **in** **miseri**cordia, et arguet » me: oleum autem peccatoris non impinguet caput » meum¹: » nisi quia magis **smat** objurgator sanans, quam adulator unguens caput. **Ego** autem difficillime

¹ Psal. cxl, 5.

bonus iudex lego quod scripserim, sed aut timidior recto, aut cupidior. Video etiam interdum vitia mea; sed hæc malo audire a melioribus, ne cum me recte fortasse reprehendero, rursus mihi blandiar; et meticulosam potius mihi videar in me, quam justam tulisse sententiam.

EPISTOLA XXIX¹.

Epistola presbyteri Hipponensium regionum ad ALYPIUM episcopum Thagastensium de die natalis Leontii quondam episcopi Hipponensis (9).

Augustinus presbyter Alypio Thagastensi episcopo narrat quibus adhortationibus obtinuerit demum, ut Hypponenses Catholici abhorrerent a luxuriosis conviviis, quæ in sanctorum natalitiis apud Africanas ecclesias celebrare mos erat.

(Prodit nunc primum ex MS. Codice RR. PP. Cisterciensium S. Crucis in Jerusalem in Urbe, in quo extat sub hocce titulo:)

I. De negotio interim, quod non curare non possum, nihil certum scribere potui, absente fratre Machario; qui cito dicitur rediturus; et quod Deo adjuvante peragi poterit, peragetur. De nostra autem pro eis sollicitudine quam fratres nostri cives qui aderant securos suos² facere possent: tamen digna res epistolari colloquio, quo nos invicem consolamur, a Domino præstita est; in quo promerendo multum nos adjutos esse credimus ipsa vestra sollicitudine, quæ profecto sine deprecatione pro nobis esse non potuit.

¹ Porro quæ alias xxix erat, nunc clxvii. Scripta anno 395.—² Forte vos.

II. Itaque ne prætermittamus vestræ charitati narrare quid gestum sit; ut nobiscum Deo gratias agatis de accepto beneficio, qui nobiscum preces de accipiendo fudistis; cum post protectionem tuam nobis nuntiatum esset tumultuari homines, et dicere se ferre non posse ut illa solemnitas prohiberetur (10), quam Lætitiā nominantes; vinolentiæ nomen frustra conantur abscondere, sicut etiam te præsentē jamjam nuntiabatur; opportune nobis occulta ordinatione omnipotentis Dei, ut quarta feria illud in Evangelio capitulum consequenter tractaretur: « Nolite » dare sanctum canibus, neque projeceritis margaritas » vestras ante porcos¹: » Tractatum est ergo de canibus et de porcis, ita ut et perversi latratu adversus Dei præcepta rixantes et voluptatum carnalium sordibus dediti erubescere cogèrentur; conclusumque ita, ut viderent quam esset nefarium, intra Ecclesiæ parietes id agere nomine religionis, quod in suis domibus si agere perseverarent, a Sancto et Margaritis ecclesiasticis eos arceri oportet.

III. Sed hæc quamvis grate accepta fuerint: tamen quia pauci convenerant, non erat satisfactum tanto negotio. Iste autem sermo cum ab eis qui aderant, pro cuiusque facultate ac studio, foris ventilaretur, multos habuit contradictores. Postea vero quam dies Quadragesimæ illuxisset, et frequens multitudo ad horam tractationis occurrit, lectum est istud in Evangelio, ubi Dominus de templo expulsis venditoribus animalium, et eversis mensis numulariorum dixit², domum Patris sui pro domo orationum speluncam latronum esse factam: quod capitulum, cum eos intentos proposita vinolentiæ quæstione feci, et ipse quoque recitavi; adjunctique disputationem, qua ostenderem quanto commotius et vehementius Dominus

¹ Matth. vii, 6. — ² Id. xxi, 12.

noster ebriosa convivia, quæ ubique sunt turpia, de templo expelleret, unde sic expulit concessa commercia; cum ea venderentur, quæ sacrificiis illo tempore licitis essent necessaria: quærens ab eis, quibus similiorem putarent speluncam latronum necessaria vendentibus, an immoderate bibentibus.

IV. Et quoniam mihi præparatæ lectiones suggerendæ tenebantur, adjunxi deinde, ipsum adhuc carnalem populum Judæorum, in illo templo, ubi nondum corpus et sanguis Domini offerebatur, non solum vinolenta, sed nec sobria quidem unquam celebrasse convivia; nec eos publice religionis nomine inebriatos inveniri in historia, nisi cum festa fabricato idolo exolverent¹. Quæ cum dicerem, codicem etiam accepi, et recitavi totum illum locum. Ad didi etiam cum dolore quo potui, quoniam Apostolus ait, ad discernendum populum Christianum a duritie Judæorum, epistolam suam non in tabulis lapideis scriptam², » sed in tabulis cordis carnalibus, cum Moyses famulus Dei, propter illos principes, binas lapideas tabulas confregisset³, quomodo non possemus istorum corda confringere, qui homines Novi Testamenti, Sanctorum diebus celebrandis ea vellent solemniter exhibere, quæ populus Veteris Testamenti et semel et idolo celebravit.

V. Tunc reddito Exodi codice crimen ebrietatis, quantum tempus sinebat, exaggerans sumpsit apostolum Paulum, et inter quæ peccata posita esset ostendi, legens illum locum: « Si quis frater nominetur aut fornicator, aut » idolis serviens, aut avarus, aut maledicus, aut ebriosus, » aut rapax; cum ejusmodi nec cibum sumere⁴; ingemiscendo admonens, cum quanto periculo convivemur cum eis, qui vel in domibus inebriarentur. Legi etiam illud quod non longo intervallo sequitur. « Nolite errare, neque

¹ Exod. xxii, 6. — ² 2 Cor. iii, 3. — ³ Exod. xxxii, 19. — ⁴ 1 Cor. v, 11.

» fornicatores, neque idolis servientes, neque adulteri,
 » neque molles, neque masculorum concubitores, neque
 » fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici,
 » neque raptores regnum Dei possidebunt. Et hæc quidem
 » fuistis : sed abluti estis, sed justificati estis in nomine
 » Domini Jesu Christi, et spiritu Dei nostri ¹. » Quibus
 lectis dixi, ut considerarent quomodo possent fideles au-
 dire, « sed abluti estis, » qui adhuc talis concupiscentiæ
 sordes, contra quas clauditur regnum cœlorum, in corde
 suo, id est, in interiore Dei templo esse patiuntur. Inde
 ventum est ad illud capitulum. « Convenientibus ergo
 » vobis in unum, non est dominicam cœnam celebrare:
 » unusquisque enim propriam cœnam præsumit in man-
 » ducando; et alius quidem esurit, alius ebrius est, man-
 » ducando et bibendo : an ecclesiam Dei contemnitis ? »
 quo recitato diligentius commendavi, ne honesta quidem
 et sobria convivia debere in ecclesia celebrari; quando-
 quidem Apostolus non dixerit: « Numquid domos non ha-
 betis ad inebriandos vos, ut quasi tantummodo inebriari
 in ecclesia non liceret : « sed ad manducandum et biben-
 » dum, » quod potest honeste fieri, sed præter ecclesiam,
 ab eis qui domos habent, ubi alimentis necessariis refici
 possint : et tamen nos ad has angustias corruptorum
 temporum et diffluentium morum esse perductos, ut iis
 nondum modesta convivia, sed saltem domesticum reg-
 num ebrietatis optemus.

VI. Commemoravi etiam Evangelii capitulum, quod
 pridie tractaveram, ubi de pseudopropheta dictum est,
 « Ex fructibus eorum cognoscetis eos³. » Deinde in memo-
 riam revocavi fructus eo loco non appellatos, nisi opera :
 tum quæsi vi inter quos fructus nominata esset ebrietas;
 et recitavi illud ad Galatas : « Manifesta autem sunt

¹ 1 Cor. vi, 9. — ² Id. xi, 20. — ³ Matth. vii, 16.

» opera carnis, quæ sunt fornicationes, immunditiæ,
 » luxuriæ, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, con-
 » tentiones, æmulationes, animositates, dissentiones, hæ-
 » reses, invidia, ebrietates, comessiones, et his simi-
 » lia; quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui
 » talia agunt regnum Dei non possidebunt¹. » Post quæ
 verba interrogavi, quomodo de fructu ebrietatis agnos-
 ceremur Christiani, quos de fructibus agnoscere Dominus
 jussit. Adjunxi etiam legendum quod sequitur : « Fructus
 » autem Spiritus est charitas, gaudium, pax, longanimitas,
 » benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia². »
 Egique ut considerarent, quam esset pudendum atque
 plangendum, quod de illis fructibus carnis non solum
 privatim vivere, sed etiam honorem Ecclesiæ deferre cu-
 perent, et si potestas daretur, totum tam magnæ basilicæ
 spatium turbis epulantium ebriorumque complerent : de
 spiritualibus autem fructibus, ad quos et divinarum Scrip-
 turarum auctoritate et nostris gemitibus invitarentur,
 nolunt afferre Deo munera, et his potissimum celebrare
 festa Sanctorum.

VII. Quibus peractis codicem reddidi, et imperata
 oratione, quantum valui, et quantum me ipsum pericu-
 lum urgebat, et vires administrare Dominus dignabatur,
 constitui eis ante oculos commune periculum, et ipsorum
 qui nobis commissi essent, et nostrum qui de illis ratio-
 nem reddituri essemus pastorum principi, per cujus hu-
 militatem, insignes contumelias, alapas, et sputa in fa-
 ciem, et palmas, et spineam coronam, et crucem ac san-
 guinem obsecravi, ut si se ipsi aliquid offendissent, vel
 nostri misererentur, et cogitarent venerabilis senis Valerii
 circa me ineffabilem charitatem, qui mihi tractandi verba
 veritatis tam periculosum onus non dubitarit propter eos

¹ Gal. v, 19. — ² Ibid. 22.

imponere, eisque sæpe dixerit, quod orationes ejus exaudita essent de nostro adventu; quos non utique ad communem mortem vel spectaculum mortis illorum, sed ad communem conatum in æternam vitam ad se venisse lætatus est. Postremo etiam dixi certum esse me, et fidere in eum, qui mentiri nescit, qui per os Prophetæ sui pollicitus est de Domino nostro Jesu Christo dicens: « Si reliquerint » filii ejus legem meam, et in præceptis meis non ambula- » verint; si justificationes meas profanaverint; visitabo in » virga facinora eorum, et in flagellis delicta eorum: » misericordiam autem meam non auferam¹: » in eum ergo me fidere, quod si hæc tanta, quæ sibi essent lecta et dicta, contemnerent, visitaturus esset in virga et in flagello, nec eos permissurus cum hoc mundo damuari. In qua conquestione sic actum ut pro negotii atque periculi magnitudine tutor et gubernator noster animos facultatemque præbebat. Non ego illorum lacrymas meis lacrymis movi: sed cum talia dicerentur, fateor, eorum fletu præventus meum abstinere non potui. Et cum jam pariter flevissemus, plenissima spe correctionis illorum, finis sermonis mei factus est.

VIII. Postridie vero (11) cum illuxisset dies, cui solebant fauces ventresque se parare, nuntiatur mihi nonnullos, eorum etiam qui sermoni aderant, nondum a murmuratione cessasse, tantumque in eis valere vim pessimæ consuetudinis, ut ejus tantum voce uterentur et dicerent, Quare modo; non enim, antea qui hæc non prohibuerunt, Christiani non erant. Quo audito, quas majores commovendi eos machinas præpararem, omnino nesciebam: disponebam tamen, si perseverandum putarent, lecto illo loco de propheta Ezechiele, « Explorator » absolvitur, si periculum denuntiaverit², » etiamsi illi

¹ Psal. LXXXVIII, 31. — ² Ezech. XXXIII, 9.

quibus denuntiatur, cavere noluerint; vestimenta mea excutere atque discedere. Tum vero Dominus ostendit quod nos non deserat, et quibus modis in se ut præsumamus hortetur, namque ante horam, qua exhedram ascenderemus, ingressi sunt ad me iidem ipsi, quos audieram de oppugnatione vetustæ consuetudinis fuisse conquestos: quos blande acceptos, paucis verbis in sententiam sanam transtuli: atque ubi ventum est ad tempus disputationis omissa lectione, quam præparaveram, quia necessaria jam non videbatur, dehac ipsa quæstione pauca disserui, nihil nos nec brevius nec verius posse afferre adversus eos qui dicunt: Quare modo, nisi et nos dicamus, Vel modo.

IX. Verumtamen ne illi, qui ante nos tam manifesta imperitæ multitudinis crimina vel permiserunt, vel prohibere non ausi sunt, aliqua a nobis afflicti contumelia viderentur, exposui eis qua necessitate ista in Ecclesia viderentur exorta: scilicet post persecutiones tam multas tamque vehementes (12), cum facta pace, turbæ gentilium in Christianum nomen venire cupientes hoc impedirent, quod dies festos cum idolis suis solerent in abundantia epularum et ebrietate consumere, nec facile ab his perniciosissimis et tam vetustissimis voluptatibus se possent abstinere, visum fuisse majoribus nostris, ut huic infirmitatis parti interim parceretur, diesque festos, post eos quos relinquebant, alios in honorem sanctorum Martyrum vel non simili sacrilegio, quamvis simili luxu celebrarentur: jam Christi nomine conligatis, et tantæ auctoritatis jugo subditis salutaria sobrietatis præcepta traderentur, quibus jam propter præcipientis honorem ac timorem resistere non valerent: quocirca jam tempus esse, ut qui non se audent negare Christianos, secundum Christi voluntatem vivere incipiant, ut ea quæ ut essent Christiani concessa sunt, cum Christiani sunt, respuantur.

X. Deinde hortatus sum, ut transmarinarum ecclesiarum, in quibus partim ista recepta nunquam sunt, partim jam per bonos rectores populo obtemperante correcta (13), imitatores esse vellemus. Et quoniam de basilica beati apostoli Petri (14), quotidianæ vinolentiæ proferebantur exempla; dixi primo audisse nos sæpe esse prohibitum, sed quod remotus sit locus ab episcopi conversatione, et in tanta civitate magna sit carnalium multitudo, peregrinis præsertim, qui novi subinde veniunt, tanto violentius, quanto inscitius illam consuetudinem retinentibus, tam immanem pestem nondum compesci sedarique potuisse. Verumtamen nos si Petrum apostolum honoraremus, debere præcepta ejus audire, et multo devotius epistolam in qua voluntas ejus apparet, quam basilicam in qua non apparet, intueri: statimque accepto codice recitavi ubi ait: « Christo enim passo pro nobis per carnem, » et vos eadem cogitatione armamini, quia qui passus est » carne, desiit a carne, ut jam non hominum desideriis, » sed voluntate Dei reliquum tempus in carnevivat. Sufficit enim vobis præteritum tempus voluntate hominum » perfecisse, ambulantes in libidinibus, desideriis, ebrietate, comessionibus et nefandis idolorum servitutibus¹. » Quibus gestis, cum omnes uno animo in bonam voluntatem ire contempta mala consuetudine cernerem, potatus sum ut meridiano tempore divinis lectionibus et psalmis interessent; ita illum diem multo mundius atque sincerius placere celebrandum: et certe de multitudine convenientium facile posse apparere, qui mentem, et qui ventrem sequeretur. Ita lectis omnibus sermo terminatus est.

XI. Promeridiano autem die major quam ante meridiem affuit multitudo; et usque ad horam, qua cum epis-

¹ 1 Petr. IV, 1.

copo egrederemur, legebatur alternatim et psallebatur: nobisque egressis duo Psalmi lecti sunt. Deinde me invitum, qui jam cupiebam peractum esse tam periculosum diem (15), jussum compulit senex ut aliquid eis loquerer. Habui brevem sermonem, quo gratias agerem Deo. Et quoniam in hæreticorum basilica audiebamus ab eis solita convivia celebrata, cum adhuc, etiam eo ipso tempore, quo a nobis ista gerebantur, illi in poculis perdurarent, dixi diei pulchritudinem noctis comparatione decorari, et colorem candidum nigri vicinitate gratiorem; ita nostrum spiritalis celebrationis conventum minus fortasse futurum fuisse jucundum, nisi ex alia parte carnalis ingurgitatio conferretur, hortatusque sum ut tales epulas instanter appeterent, si gustassent quam suavis est Dominus: illis autem esse metuendum, qui tanquam primum sectantur, quod aliquando destruetur; cum quisque comes efficiatur ejus rei, quam colit, insultaritque Apostolus talibus dicens, « quorum Deus venter¹, » cum idem alio loco dixerit, « Esca ventri et venter escis: Deus autem et hunc » et illas evacuabit². » Nos proinde oportere id sequi, quod non evacuatur, quod remotissimum a carnis affectu spiritus sanctificatione retinetur. Atque in hanc sententiam, pro tempore, cum ea, quæ Dominus suggerere dignatus est, dicta essent; acta sunt vespertina, quæ quotidie solent: nobisque cum Episcopo recedentibus, fratres eodem loco hymnum dixerunt, non parva multitudine utriusque³ ad obscuratum diem manente atque psallente.

XII. Digessi vobis quantum breviter potui, quod vos audire desiderasse, quis dubitaverit. Orate ut a conatibus nostris omnia scandala et omnia tædia Deus dignetur avertere. Magna sane ex parte vobiscum requiescimus cum alacri-

¹ Philip. III, 19. — ² 1 Cor. VI, 13. — ³ Forte deest sexus.

tate fervoris, quia spiritualis ecclesiae Thagastensium tam crebra nobis dona nuntiantur. Navis cum fratribus nondum venit. Apud Hasnam, ubi est presbyter frater Argentius, Circumcelliones invadentes basilicam nostram altare comminuerunt. Causa nunc agitur; quae ut pacate agatur et ut Ecclesiam catholicam decet ad opprimendas linguas haereseos impacatae, multum vos petimus ut oretis. Epistolam Asiarchae misimus. Beatissimi perseveretis in Domino, memores nostri. Amen.

~~~~~

EPISTOLA XXX¹.

Domino fratri sancto et unanimo AUGUSTINO PAULINUS et
THERASIA peccatores.

*Paulinus Augustino, non recepto ab eo responso,
denuo per alios scribit.*

I. « JAMDUDUM, frater in Christo Domino mi unanime, ut te in sanctis et piis laboribus tuis nescientem agnovi, absentemque vidi, tota mente complexus, alloquio quoque familiari atque fraterno per litteras audire properavi. Et credo in manu, et in gratia Domini sermonem meum ad te fuisse perlatum: sed morante adhuc puero, quem ad te aliosque dilectos aequae Deo salutandos, ante hyemem² miseramus, non potuimus ultra et officium nostrum suspendere, et desiderium sermonis tui cupidissimum temperare. Scripsimus itaque iterato nunc, si priores ad te litterae nostrae pervenire meruerunt: aut primo, si illis in manus tuas perveniendi felicitas non fuit. »

¹ Alias xxxiii. quae autem xxx erat, nunc clxxii. — Scripta circa annum 395.
— ² Sub finem anni 394.

II. « Sed tu, frater spiritualis omnia judicans, amorem in te nostrum ne pendas officio solo, aut tempore litterarum. Dominus enim testis est, qui unus atque idem operatur in suis ubique charitatem suam, jam abinde nobis, ex quo te beneficio venerabilium episcoporum Aurelii et Alypii, per tua in Manichaeos opera cognovimus, ita inditam dilectionem tuam, ut nobis non novam aliquam amicitiam sumere, sed quasi veterem charitatem resumere videremur. Denique nunc etsi sermone, non tamen tanquam et affectu rudes scribimus: teque vicissim spiritu per interiorem hominem, quasi recognoscimus. Nec mirum si et absentes adsumus nobis, et ignoti nosmet novimus: cum unius corporis membra simus, unum habeamus caput, una perfundamur gratia, uno pane vivamus, una incedamus via, eadem habitemus domo. Denique in omne quod sumus, tota spe ac fide, qua stamus in praesenti, nitimur in futurum, tam in spiritu, quam in corpore Domini unum sumus, ne simus nihil si ab uno excidamus. »

III. « Quantulum ergo est, quod absentia corporalis nobis invidet nostri, nisi sane fructum istum, quo pascentur oculi temporalium expectatores: quamvis nec corporalis quidem gratia, temporalis in spiritualibus dici debeat, quibus etiam corporum aeternitatem resurrectio largietur, ut audemus in virtute Christi et bonitate Dei Patri vel indigni praesumere. Quare utinam hoc quoque nobis munus annueret gratia Dei, per Dominum nostrum Jesum Christum, ut etiam in carne faciem tuam videremus: non solum desiderii nostris magnum conferretur gaudium; sed etiam mentibus lumen accresceret, et ex tua copia locupletaretur inopia nostra. Quod quidem et absentibus largiri potes, hac praesertim occasione, qua filii nostri unanimes et charissimi nobis in Domino, Romanus et Agilis, quos ut nos alteros tibi commendamus, in

nomine Domini revertentur, opere charitatis impleto; in quo tuæ charitatis affectu specialiter utantur, rogamus. Nosti enim quam celsa promittat Altissimus fratri fratrem adjuvanti. Per hos, si quo me gratiæ, quæ tibi data est, dono remunerari voles, tuto facies. Sunt enim, velim credas, unum cor et una in Domino anima nobiscum. Gratia Dei tecum, ut est, in æternum maneat, frater in Christo Domino unanime, venerabilis, dilectissime, et desiderabilis. Omnes in Christo sanctos, quales tibi cohærere non dubium est, a nobis saluta. Commenda nos omnibus sanctis, ut tecum pro nobis orare dignentur. »

CLASSIS II.

EPISTOLA XXXI¹.

Dominis dilectissimis et sincerissimis, vere beatissimis atque abundantissima Dei gratia præstantissimis fratribus, PAULINO et THERASIE, AUGUSTINUS in Domino salutem.

Paulino pro secundis litteris ab eo receptis, grati animi obsequium exhibet, seque Valerio coëpiscopum Hipponensem ordinatum esse renuntians, exoptat ut in Africam trajicere ipse velit, magno cum sibi solatio, tum cæteris Christianis exemplo futurus.

I. CUM litteras meas, quibus respondi prioribus vestris, si tamen vestris litteris ullo modo a me responderi potest, celerrime optaverim venire in vestræ charitatis manus, ut quoquo pacto absens cito possem esse vobiscum, lucrum mihi vestræ epistolæ contulit tarditas mea. Bonus Dominus, qui non tribuit sæpe quod volumus, ut quod malleus attribuat. Aliud enim est quod accepta epistola mea scripturi estis, aliud quod non accipiendo scripsistis. Quod cum lætissime legerimus, defuisset nobis certe ista lætitia, si ut optavimus, maximeque volumus, cito ad vestram sanctitatem nostræ litteræ permeassent. Nunc vero et hæc habere scripta, et illa sperare rescripta, gaudio cumulatiore delectat. Ita nec nostra culpa accusari

¹ Alias xxxiv. quæ autem xxxi erat, nunc xxv. — Scripta ineunte an. 396.